
Югозападен университет „Неофит Рилски“

Филологически факултет

СТАНОВИЩЕ

от проф. д-р Антони Спасов Стоилов
за труда на докторанта Катерина Драганова Ушева
„Вокално-консонантното взаимодействие в южната част на ятовата
изоглосна зона“
по процедурата за вътрешна защита
за присъждане на образователната и научна степен „Доктор“
в професионално направление 2.1. Филология, научна специалност
Български език

Трудът се състои от увод, три глави, изводи, заключение, атлас и приложения – общо 272 стандартни страници.

В уводната част (с.8-12) докторантката представя а) **целта** на изследването (*да представи фактологичните и лингвогеографските резултати от вокално-консонантното взаимодействие в южната част на ятовата изоглосна област*) - с. 8; б) **задачите** (с. 10); в) използваните от нея изследователски **методи** (с. 10); г) **корпусът** на изследването (с. 11-12); д) **актуалността** и **значимостта** на избраната тема (с. 8-9). Докторантката дефинира ясно и точно целта и задачите на своето изследване, посочва и основната причина да се насочи към него, а именно – препоръката още на Беньо Цонев детайло да се проучи южната част на ятовата граница.

Глава I на изследването – „Резултатите от вокално-консонантното взаимодействие и диалектната двудялба изток – запад на новобългарския език в досегашните изследвания“ (с. 13-32) е въвеждащата и необходима глава за същинската част на изследването, защото в нея докторантката прави нужния за такъв тип изследвания обзор за проблематиката на ятовия

изговор и на ятовата граница в досегашните обнародвани трудове на наши и чужди автори. От една страна тя проследява еволюцията на схващанията за същността на онова, което дели българското езиково землище на две равни половини – „единна линия”, „една единствена ятова изоглоса” (Б. Цонев, Л. Милетич, Ст. Младенов, К. Мирчев, Ст. Стойков), „ятова изоглосна зона”, „ятов пояс”, „ятов ареал” (Ив. Кочев), „основна ятова изоглоса” (М. Младенов, М. Тетовска-Троева, Т. Костова, Кяева). От друга страна авторката проследява опитите за установяване на гласежа на старобългарския ятов вокал **h** и в тази връзка – схващанията на Л. Милетич, Б. Цонев, Ст. Младенов, К. Мирчев, Ив. Леков, Ив. Гълъбов, Вл. Георгиев, Ст. Стойков, С. Бернщейн, Н. Ван Вейк, Фр. Мареш, В.К. Журавльов.

Закономерни в тази част от работата са и представените от докторантката дефинирани досега у нас единствено от Ив. Кочев схващания за същността на фонетико-фонологичното явление *вокално-консонантно взаимодействие* и ролята му за обособяването на източно и на западно наречие в българските диалекти.

Следващите две глави – „Застъпници на старобългарската ятова гласна. Ятова изоглосна зона” (с. 33-76) и „Други явления от вокално-консонантното взаимодействие и техните вертикални изоглоси” (с. 77-152) са основните в изследването. В тях докторантката анализира застъпниците на старобългарския ятов вокал **v**: позиция под ударение пред твърд консонант или сричка с непредни вокали; позиция под ударение пред мек съгласен, пред шушкавите *ж*, *ч* и *ш* или сричка с преден вокал; във фономорфологични позиции; в позиция вън от ударение; състоянието в южната част на ятовата изоглосна област на етимологичния вокал **a**; на вокалната редукция; лабиализацията на предните вокали; мекостта на консонантите; наличието и характерните особености на дифтонгоидните, на фонетично удължените и на двойните гласни в този ареал, и др. И

всичко това – с илюстративен материал под формата на вертикални изоглоси и сборни карти.

Изводите (с. 151-152) и заключението (с. 153-156) закономерно обобщават направените наблюдения и изводи в предходните глави.

Изследването, което поднася Катерина Ушева, притежава и условно озаглавена *втора част* („Атлас”), която е лингвогеографска (с. 157-245). В този атлас докторантката представя 74 карти, отразяващи в по-голямата си част изоглосите на фонетико-фонологични явления. 52 от тях представят изоглосни снопове, оформили се в резултат на ВКВ, а върху други 22 карти докторантката картографира акцентни и лексикални изоглоси с цел да се „разкрие в детайли и на различни езикови равнища – фонетично, акцентно и лексикално, изоглосната делитба изток – запад на българския език” (с. 158). По същество докторантката представя български лингвистичен атлас от изоглосен тип, какъвто досега не е представян в нашата лингвистична география, при това – изработен „в съответствие с утвърдената лингвогеографска методология” (с. 158).

Докторантката представя и 16 илюстративни текста, представящи особености на говори от южния дял на ятовата ни изоглосна област.

Библиографската справка (с. 263-272) включва 135 заглавия, цитирани (с незначителни изключения) по различен повод в текста. Тя говори за отличната библиографска осведоменост на докторанта. Съдържа заглавия както от двете половини на миналия век (логично – много повече от втората), така и от неговия край и от началото на нашия век (двайсетина от тях са след 2000 г.): в този смисъл тя е балансирана.

В заключение:

Считам, че представеният от докторант Катерина Ушева труд притежава всички необходими научни достойнства, за да ѝ бъде присъдена образователната и научна степен „Доктор”, защото:

1. За пръв път в този труд се разкриват спецификите на вокално-консонантното взаимодействие във всички български говори от южната част на ятовата изоглосна област.

2. За пръв път в нашата диалектология с възможностите на лингвистичната география докторантът Катерина Ушева представя явлението вокално-консонантно взаимодействие.

3. За пръв път в нашата диалектология Катерина Ушева представя лингвистичен атлас от изоглосен тип.

Тези три безспорни научни достойнства, които по същество са оригинален принос в нашата диалектоложка наука, както и убедително демонстрираните от докторанат Катерина Ушева компетентност и способност да интерпретира езикови факти, ми дават основание да заявя като член на Научното жури, че трудът притежава всички необходими научни достойнства, за да бъде присъдена на неговия автор ОНС „Доктор”.

04.07.2016 г.

Проф. д-р Антони Стоилов